

SKITNJE ARKTIKOM - PUTOPIS S EKSPEDICIJE "HRVATSKA ČIGRA" (treći dio)

SREČKO TRAJBAR¹

KANADSKIM ARKTIKOM DO BERINGOVA PROLAZA

Kraj je srpnja '95, navodno je ljeto.

Lagano jedrimo "Čigrom" po 75. sjevernoj širini poljima slobodne vode prema otoku Devonu na zapadu. Plovidba nam je psihički odmor, kao da uopće nismo tako sjeverno do kuda smo morali proći kroz ledeni pakao Melvillova zaljeva. Na sjevernom dijelu Baffinova zaljeva, gotovo od najsjevernijeg dijela grenlandske zapadne obale do otoka Devona na istoku Kanade prostire se polje slobodne vode koje se odleđuje već u rano proljeće, a zeleduje tek sredinom jeseni. Ovo je područje u prošlom stoljeću i početkom ovoga stoljeća predstavljalo jedan od bogatijih kitolovnih područja, dok je danas nasreću ta tradicija gotovo iskorištena. Naime, Eskimi i danas love kitove radi vlastite prehrane, ali je broj ulovljenih kitova ograničen, a populacije kitova se znanstveno prate. Ploveći prema otoku Devonu ulazimo u maglu. Nismo iznenađeni, ali se osjeća jad i umor; jedva čekamo bilo kakvu uvalu ili lučicu, samo da bacimo sidro i u miru odspavamo jedan dan. Magla nam je upozorenje da smo se približili kopnu odnosno otoku Devonu, koji smo zbog demonskog izgleda što nam ga je pružao približavanjem, nazvali opravdano "Demon Island". Prva uvala koja je na nautičkim kartama imala čak obilježene kuće bila nam je ujedno i najbliža, pa smo tako i skrenuli u Dundas Harbour.

Otok Devon je bio odozgo prekriven gustom maglom do svega desetak metara iznad mora, tako da stvarno nismo vidjeli kamo dolazimo,

Sl. 1. Nautička karta sjeverozapadne obale Grenlanda (crtom je označena ruta plovidbe "Hrvatske čigre", a brojevima broj dana aktivne plovidbe)
Snimio: S. Trajbar

osim, naravno, po radaru. Karakteristično je Arktiku da se prilikom svakoga našeg susreta s nepoznatim kopnom obvezatno najprije susrećemo s maglom, pa su nam susreti mističniji. Ovoga puta prilikom ulaska u Dundas Harbour prvo smo iz neposredne blizine susreli koloniju morževa kako se izležavaju na manjem otoku na samom ulazu u uvalu. Nisu obraćali pažnju na našu buku, ali kad smo prošli kritičnu blizinu, ipak su nervozno otpuzali u vodu. Ušli smo duboko u uvalu i spustili sidra u mutnu zeleno-

¹ Apsolvent geografije na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu i sudionik ekspedicije "Hrvatska čigra"

žutu vodu. U moru je bila tolika suspenzija čestica da nam je i eho-sonder potpuno poludio; crtao je nekakve neobične šare i pisao nesuvisle brojeve. Nismo imali nikakve istraživačke porive za ikakvo istraživanje maglene obale; večerali smo u 1.32 poslije ponoći i od umora u kratkom razmaku nestali u krevetima.

DUNDAS HARBOUR, DEVON ISLAND, NWT

Već sutradan sunce je razbilo maglenu zavjesu i pokazalo nam nestvarno čudesan i demonski krajolik: klifovi, ledenjaci u daljini i sivozeleni ogromni sipari; potpuno drukčije od tamnog i visokog Grenlanda. Nakon mnogo dana imali smo vremena i za neke druge stvari osim za plovību kroz led. Drago, Neno i ja dobro opremljeni puškama odlučili smo razgledati obalu, posjetiti stanicu Royal Canadian Mountain Policea, odnosno one dvije kućice na obali gdje je do polovice ovoga stoljeća nekolicina jadnika čuvala granicu Kanade i bilježila meteorološke uvjete. Nažalost, najprije smo naišli na malo ograđeno groblje bivših službenika R.C.M.P.-a koji se odavde nisu vratili kućama.

Spustili smo se na močvarni teren, do kuća u razvaljenom stanju. Zgodno za fotografiranje, ali djeluje tužno. Zamišljao sam ljude kako ovdje provode godinu obavljajući dosadan posao. Pregledali smo obje kuće, malo prevrćući konzerve po podu, ili gledajući na zidovima poruke bivših ekspedicija ili avanturista.

Na povratku prema brodu dečki su uzeli nekakve štange kao uspomenu na ovo mjesto i

krenuli prema dingiju, a ja sam odlučio još malo pješačiti do plažice morževa. Preuzeo sam pušku od Drageca i uputio se brzim hodom do "galebova brda", brijega u obliku zuba, oko kojega je cijelo vrijeme krstario veliki galeb. Napravio sam malu pripremu za foto-lov, ostavio naprtnjaču, pripremio teleobjektiv 70-210 mm, nauružao se filmovima i puškom, za svaki slučaj. Na obližnjem su jezercu plivale divlje patke. Veliki galeb cijelo mi je vrijeme letio nad glavom dok sam se šuljao prema morževima i mislio da će mi upropastiti sav trud, ali uskoro se pokazalo da su morževi takvi hladnokrvci da im ni neki razvikani, nametljivi galeb ništa ne smeta. Ispod četka sam se skrivao od pogleda morževa i fotografirao s udaljenosti od nekih 150 m, ali kako su oni i dalje samo ležali i zijevali, ohrabrio sam se i krenuo ravno na njih. Otočić na kojem se izležavaju morževi spojen je s kopnom, te sam se uskoro našao na nekih 20 m od najvećeg i najhladnokrvnijeg morža. On se jednostavno zaštitio od pogleda moga fotoaparata, pokrivši si desnom perajom oči. Tako bi i ostao drijemati da nisu oni kraj njega digli paniku. Uz sve jače puhanje krenuo je stampedo u more; uskoro je hrid ostala prazna i ja na njoj. "Kljoveki" su iz vode zbunjeno gledali tko to sada stoji na njihovoj plaži. Pobjegli su do udaljenijega i prekranog otočića s nekih dvjestotinjak morževa. Izležavao se jedan preko drugoga, i još njih desetak je bezuspješno pokušavalo desant iz vode na već prekrani otočić. Otvoreno sam stajao i fotografirao. Još bi se pokoji plivač približio na 10 m od stijene, pogledao me dižući se iz vode i uskoro uplašeno zaronio. Dosta mi je bilo ovakve nezainteresirane grupe i krenuo sam prema svojoj naprtnjači i pozvao stanicom Drageca da dođe dingijem po mene. Putem do obale naišao sam na dva groba već razbacanih kamenih ploča, a unutra su se vidjele ljudske kosti. Dok sam popravljao grobove, došao je Dragec po mene. Dogovorili smo se da idemo dingijem što bliže otoku morževa. Ja sam legao preko pramca dingija pripremajući fotoaparat s novim filmom i teleobjektivom, a Drago je vozio ravno na otočić. Uskoro su nezainteresirani morževi pokazali zavidnu brzinu u bježanju, jedni preko drugih. U vodi se masa moržeka malo ohrabrila i sredila redove, te su se

Sl. 2. Groblje u Dundas Harbouru
Snimio: S. Trajbar

počeli dizati iz vode poput vaterpolističkih golmana i tjerali nas sa svoga teritorija. Kada bismo im se približili na manje od 5 metara, ponovno bi zaranjali. Pet-šest najdebljih i vjerojatno najstarijih, gotovo potpuno ružičastih moržeka ostali su cijelo vrijeme na suhom i tek kada smo doista krenuli prema brodu, otpuzali su u vodu, a tada su oni mlađi i energičniji počeli borbu izlazeći na plažu. Naguravanje iz vode je bilo još smješnije jer su tada užasno puhali i derali se jedan na drugoga, a najspretniji bi preko nasukanih masa prepuzao na suho. Cijelo smo im se vrijeme smijali; tako je završio jedan lijepi dan.

KLOPKA HAZARD INLETA

Slijedećih dana vrijeme se pokvarilo i led je opet počeo svoj "ples" između otoka kanadskog North-West Teritorija. Prognostičke karte leda koje smo dvaput dnevno primali našim Navfaxom nisu baš obećavale dobru situaciju. Morali smo pobjeći dalje na zapad i cijelo vrijeme kalkulirati kojim da prolazom između otoka prodemo. Početak kolovoza dočekali smo u stalnom taktiziranju kuda dalje poći, bježeći iz uvala svaki puta kad bi polje leda malo popustilo. Situacije leda svakim danom su nam davale drukčije izbore, ali i mogućnost zarobljavanja. Ipak smo 5. 8. 1995. ušli u Hazard Inlet i skoro ostali zarobljeni u klopci uvale zvučnog imena.

Odlučili smo se za prolaz kroz Bellot Strait. To znači da moramo imati super sreću da nam se kanal dužine 9 Nm i širine 0.5 Nm oslobodi od leda, što se događa dva puta godišnje po najdulje 8 sati; to je ujedno značilo da moramo

proći pokraj Hazard Inleta i još nekoliko uvala s vrlo plitkim dijelovima. Približavanjem Bellot Straitu led nas je naprosto "nagurao" u uvalu Hazard s prolazom od svega desetak metara. Sada smo sigurni da nas led neće zarobiti, ali možemo ploviti jedino poput dječje barke u kadi, vrtjeti se u krug dok se prolaz iz "hazardne klopke" ne otvori. Slijedeća dva dana proveli smo u promatranju situacije leda, šetali pustim niskim brdima i susretali se s arktičkim zečevima i lisicama. Zabavljalo nas je promatrati njihovu radoznalost i nepoznavanje čovjeka. Umjesto da bježe, oni bi nas mirno gledali ili se ponekad i znatiželjno uputili prema nama, dobro nas promotrili i mirno odšetali. Imao sam priliku i zaroniti u more ispod pokoje ledene ploče. Nažalost, more je prilično mutno, a dno muljevito i obraslo velikim zelenim listovima.

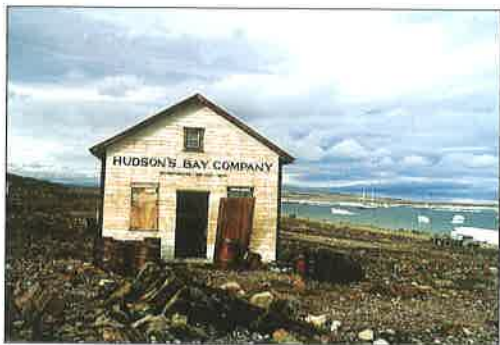
ČEKANJE ISPRED ZALEĐENA KANALA BELLOT

Trećeg dana našega čekanja odlučili smo se za proboj da barem izađemo iz "kade", kako smo nazvali ovu nezgodnu uvalu. Brod se tresao i udarao o led kao u kamen, struje su vukle ledene sante u svojem smjeru, a vjetar ledene ploče nekim svojim putem. Taj beskonačni ples leda te stalno otvaranje i zatvaranje polja slobodne vode izluđivao nas je četiri-pet sati, koliko je trebalo da se probijemo oko Nm bliže ulazu u Bellot Strait. Opet su karte leda obećavale jedino čekanje, a poslije nadlijetanja aviona kanadske obalne straže naše su nade još dublje potonule. Ponovno iščekivanje povoljnije situacije provodimo u neprestanom promatranju stanja leda u prolazu Bellot s jednog obližnjeg vrha. Sada smo smjenu straže na brodu pretvorili u smjenu nadzora s brda na prolaz. Opet su jedini izvor zabave životinje: tuljani koji se lijeno izležavaju na arktičkom suncu. Potrudio sam se da oko tri sata ležim na santi leda oponašajući velikog tuljana; moja santa se lagano približavala većoj, tuljanovoj, a on bi svakih dvadesetak minuta znatiželjno dignuo glavu ili peraju. Ja sam ponavljao iste pokrete i on bi mirno nastavio ležati, sve dok se moja santa nije dotaknula s tuljanovom, a ja se približio dovoljno blizu za bolje fotografiranje.

Sl. 3. Plitka uvala Hazard Inlet
Snimio: S. Trajbar

Jedanaestoga dana svi smo otišli na obalu u posjet kućici koja je ovdje bila jedino sklonište u radijusu od 1 000 km, a stara je oko 150 godina. Bivša stanica za otkup krzna i kože od Eskima "Hudson Bay Company" pretvorena je u posljednjih 50 godina u sklonište, nalik našim skloništima u planinama, samo mnogo bogatije opskrbljenim. Najprije smo morali maknuti dasku zabijenu preko cijelih vrata; zaštita od gladnih medvjeda. Srećom, na obližnjoj bačvi već čeka pripremljena lopata i sjekira za upotrebu. Kad smo uklonili dasku, kulturno smo pokucali i ušli. Zadivilo nas je kako je uredno pospremljena kućica: na sredini sobe je stol s "knjigom gostiju", stolnjakom i šalicama za čaj s podmetačima. Pročitali smo poruku prethodnika koji su ovdje prenoćili prije tjedan dana, pospremili za sobom i zaželjeli nam sreću na Arktiku: bio je to bračni par iz Francuske. Ovdje su navratili na svom putovanju kajacima po kanadskom Arktiku!!! Cijeli jedan zid kućice je velika polica s konzervama svih vrsta hrane. Uspio sam naći konzervu iz drugog svjetskog rata. Doista smo se osjećali ugodno kao umorni planinari u nekom ugodnom planinarskom skloništu; zato sam uzeo mačetu iz kuhinjskog pribora te manji lonac i otišao do mora nasjeći led s plutajućih santi za Nescaffe. I mi smo donijeli veću količinu hrane s broda koja nam se činila prikladnom da je ostavimo u skloništu. Hrvatsku zastavu smo svi potpisali s datumom i zabili je pokraj suvenira prethodnih ekspedicija, te se upisali u knjigu gostiju koja i nije bila baš debelo ispisana. Sljedeća dva dana kapetan Mladen je spavao u kućici između promatranja leda s brda.

Sl. 4. Sklonište na Arktiku
Snimio: S. Trajbar

- Napokon 13. 8. u 15.11 h Neno i Drago javljaju s brda da je Bellot "čist". Ne vjerujući im pitali smo se što li su oni gore popili i poludili u toj vrisci jer je Miro u 9.00 još vidio Bellot "betoniran" ledom. Ipak, sve naše nade u Bellot sada su se izgleda obistinile. U strahovitoj žurbi jedva smo se uspjeli sakupiti na brodu, premda nas je samo petorica, krenuli smo bez puno taktiziranja, izravno prema sredini kanala Bellot.

- U 15.30 potvrđuju nam radijom iz Resolute Baya da treba odmah proći Bellot po najnovijim kartama leda.

- U 16.00 ulazimo u kanal Bellot; doista je gotovo čist od leda; čini nam se da svi sanjamo isti san.

- U 18.45 još nam nije jasno da smo prošli kanal Bellot i našli se u Franklin Troughtu, što znači da smo sada bespovratno u zapadnom dijelu Sjeverozapadnog prolaza.

- U 19.00 pijemo vjerojatno predzadnju bocu šampanjca. Današnjim smo pothvatom to ipak zaslužili.

GRADOVI: GJOA HAVEN I CAM-BRIDGE BAY

Sljedeća četiri dana probijamo se do mjesta Gjoa Havena na King William Islandu, kroz vrlo zahtjevno ledeno more Larsen Sounda, James Ross Straita, St. Roch Basina i Rae Straita. Na ovom dijelu puta, negdje kod rta Viktorija na King William Islandu je 1846. nestala ekspedicija Sir John Franklina i tek nedavno su uspjeli pronaći mjesto nesretnog završetka mistične ekspedicije. Željno očekujemo bilo kakvu civilizaciju, a ima više od mjesec dana otkako nismo vidjeli druge ljude osim sebe međusobno. I tako se dogodilo da smo prilikom prilaza Gjoa Havenu u daljini ugledali jarbol, ali to smo odmah pripisali priviđenju. No, doista smo se za pola sata sreli s jedrilicom "Dove III", koja je sa svoja tri člana posade i dužinom od 8 metara predstavljala veliko iznenađenje na ovim prostorima. Oni su na istom putu, samo putuju u suprotnom smjeru. Imaju malo hrane, peč na drva, ali bez zaliha, i puno, puno dobre volje. Ukratko: razmijenili smo podatke vezane uz led i plovidbu, kao i karte, fotografirali se, izgrlili se kao najbolji prijatelji i zaželjeli si međusobno samo što

manje leda na putu.

Dolaskom u Gjoa Haven nismo izazvali osobito iznenađenje, što nam je i olakšavalo situaciju. Nabavili smo hranu i javili se svojim najbližima doma. Teško je bilo shvatiti da su se moji roditelji upravo vratili s kupanja, a mi ovdje cupkamo u čizmama. Kad sam izašao iz dućana i došao do obale, prvo sam naišao na jednogodišnje dijete kako se igra potpuno golo u pijesku ispred kuće. Malo kasnije promatrao sam dva kupaca u moru. Morao sam priznati da je ipak ljeto; ne za nas, ali ljeto je.

U Gjoa Havenu nismo ostali poput Amundsenova dvije godine. Jedva smo ostali i jedan dan i već smo žurili dalje na zapad. Znali smo da je svaki trenutak dragocjen, a kad postoji ikakva mogućnost za plovidbu kroz more bez leda, treba nemilosrdno napredovati. Ovo područje od King William Islanda do Viktorija Islanda i mjesta Cambridge Bay prolazimo mirno morem bez leda, napredujemo velikom brzinom i za svega dva dana dolazimo u jedno od većih mjesta na kanadskom Arktiku: Cambridge Bay. Nije baš da je neki velegrad, ali ima 3 000 stanovnika što je za arktičke prilike jako puno. Odmah smo susreli našega budućeg domaćina Willfreda koji nam je svojim gliserom došao u susret i poželio dobrodošlicu čim smo pristali. "Will" kako smo ga odmah prozvali, ponudio nam je prijevoz, opskrbu, odlazak na pranje i zabavu, zapravo ne znamo što nije, i naravno, sve to besplatno. Još od Sisimiuta na Grenlandu, a to je bilo prije točno mjesec i pol, nismo se pravo otuširali. Zato smo usnuli turistički ured naprosto prebukirali pa je došlo do kolapsa u sistemu opskrbe vodom i odvoza vode. Naime, upravo kada sam se prvi puta dobro nasapunao, nestalo je vode. Zatim čekanje i smrzavanje nekih 15 minuta, onda opet sapunanje pa čekanje 20 minuta. Smiješno za publiku, slom živaca za nas ispod tuša. Ipak je sve to zabavno završilo na tulumu u kući jednog Willova prijatelja, jer slavilo se što je stigla barža (teglenica) s opskrbom za cijelu godinu. Događalo se da od predviđene dvije barže s opskrbom za cijelu godinu ne stigne ni jedna; zato je svaki dolazak opskrbe ovdje proslavljen kao Božić. Ugodno smo se osjećali u Cambridge Bayu četiri dana, koliko nam je trebalo za potpuno obavljanje svega potrebnog za nastavak

Sl. 5. Glavna ulica u Cambridge Bayu, na otoku Victoria

Snimio: S. Trajbar

plovidbe. Karte leda su pokazivale da se Boforovo more kod Aljaske počelo "kuhati" s ledom i vjetrom; što je značilo samo više problema. Žurimo dalje.

Od 24. 8. kada smo krenuli iz Cambridge Baya izravno na zapad, vozimo neprestano direktno u vjetar tri dana. Nema stajanja.

27. 8. morali smo se sakriti u Gillet Bayu na Perry poluotoku. Bacili smo sidra i čekali da se vjetar izdivlja nad ovim područjem. Ujutro je brod bio prekriven snijegom debelim 15 cm, lanci i sajle su zaleđeni debelim slojem leda. Pitamo se nije li ljeto završilo prerano. Imamo li šanse, sada kad smo prošli više od 2/3 puta. Na VHF radiju javljaju da je jedna barža koju smo dan prije vidjeli na putu prema istoku nestala prilikom oluje. Zapravo, uopće više ne razmišljamo što nam se još ružna može dogoditi; jedino znamo da sada moramo bilo kako voziti dalje na zapad prema Aljasci i Beringovu prolazu. Prognoza leda je sve lošija po nas; na ovom dijelu nema otoka da štite plutanje ledenih polja izravno sa Sjevernog pola, na Aljasci nam je jedina pomoć voziti neposredno uz obalu po plitkomorskom šelfu, dokle ne mogu doći debele ledene ploče da se ne nasuču.

PROVLAČENJE KROZ ZALEĐENO BEAUFORTOVO MORE

Sljedećih dana borimo se s vjetrom Beaufortova mora, ali sigurno napredujemo, tako da smo točno 1. rujna prošli granicu NWT-a i Aljaske, tzv. Demarcation Line. Obala Aljaske

pokazuje svoja raskošna brda viša od 2 000 m, za razliku od niske i dosadne obale NWT-a. Ponovno se susrećemo s velikim ledenim poljima, došla su do obale Aljaske. Zaustavili smo se kod mjesta Kaktovik i malo prošetali mjestom. Većini je to prvi susret s kopnom SAD-a. Srećom, nemamo apsolutno nikakvih carinsko-pravnih formalnosti. Nitko ništa ne pita; zapravo ovdje smo jedva uspjeli naći pet-šest ljudi, a oni se ne brinu imamo li vize. Atrakcija smo po običaju, pa koristimo tu prednost, barem što se tiče javnog prijevoza: zaustaviš nekoga i kažeš mu da te odveze kamo želiš; naravno, ljudi će to gotovo uvijek sa zadovoljstvom i učiniti. Tako smo imali prilike vidjeti raskošan Kaktovik veličine dvije ulice po 15 kuća, već s uobičajenim hrapama smeća ispred kuća, jer je to druga atrakcija mjesta poslije monumentalnih četvrtastih reflektora veličine osmerokatnice, koji služe kao fokusi u obrambenom sistemu SAD-a pod nazivom "Rat zvijezda". Fascinirala su nas ta dva golema crna reflektora koja neprestano zuje i kreću se na tračnicama u velikom ograđenom prostoru. Zanimljivo je da se cijeli sistem upravlja iz centra negdje u srcu SAD-a, a ovamo na krajnji sjever Aljaske dolaze samo povremeno mistični tehničari i odlaze tiho kako su i došli.

Od Kaktovika nismo imali baš neke koristi, osim da se ipak prošetamo nekim mjestom nakon dva tjedna. Krenuli smo prema zabranjenom gradu Prudo Bayu i najkritičnijoj točki za nas Rtu Barrow. More i led Beaufortova mora nisu nam nimalo pomagali, ali dosadašnje postignuto iskustvo na Arktiku vodilo nas je sigurno prema najsjevernijoj točki Aljaske. Upravo kada sam mislio da ćemo se oprostiti od Arktita, a da nismo vidjeli gospodare po kojima je ovo područje dobilo ime, na jednoj povećoj santi ugledao sam dvije bijelo-žute zvijeri kako se izležavaju. Odmah sam pozvao posadu koja se u trenutku našla na jarbolu. Polarne medvjede smo nazvali: Božo i Štefica, ali nismo im se približavali manje od 500 m pa su puške na obostranu sreću ostale na sigurnom.

5. 9. u 15.45. po lokalnom vremenu prošli smo Point Barrow i sa zadovoljstvom čuli urlike

Sl. 6. Posada "Hrvatske čigre"

S desna: Drago Ipša, Igor Milković, Nenad Junek, Mladen Šutej, Miro Muhek i Srećko Trajbar

iz kokpita. Otvorila se zadnja, stvarno zadnja boca šampanjca i svi smo osjetili neki blaženi osjećaj izlaska iz kliješta leda. Moram spomenuti da smo riječ: "led" zabranili govoriti na brodu pod mogućnošću kazne od 100 US D. Do samog Beringova prolaza plovili smo tri dana na motor i jedra polako se liječeći od svih mogućih paranoja leda. Istina je da nam se i dalje pričinjavalo da po moru vidimo ledene sante i ledene ploče, ali smo sami sebe uvjeravali da to više nije moguće. Ovdje smo iz stalnog polarnog dana počeli ulaziti u noći koje su imale čak po dva-tri sata pravoga mraka. Posebno nas se dojmila POLARNA SVJETLOST, koju bih mogao gledati satima. Prolazak polarnice prespavali su svi oni koji nisu morali dežurati na kormilu; osjećao se umor, iscrpljenost, ali u dubini duše i spokoj što više nema leda.

Napokon, 8. 9. 1995. prolazimo Beringov prolaz i time izlazimo iz sjevero-zapadnog prolaza nakon 66 polarnih dana. Put koji je prošla posada: kapetan Mladen Šutej, zamjenik kapetana Miro Muhek, mornari: Drago Ipša, Nenad Junek i Srećko Trajbar. Put od 4 000 Nm koji je svima nama u sjećanju i psihi urezao doživotne tragove, put grupnog rada ljudi koji su se našli na jednom izvrsnom brodu u vrlo teškim uvjetima, ali uvijek sa željom i vjerom da mogu savladati taj tvrdi arktički led.

KRAJ

Prikaz novijih izdanja nakladnog društva "Educa"

U *Geografskom horizontu*, 2/1995. dan je prikaz trinaest izdanja nakladnog društva "Educa", specijaliziranog nakladnika za tzv. prijevodnu literaturu iz područja odgoja i obrazovanja. Riječ je o trinaest izabranih recentnih stranih izdanja o teoriji i praksi odgojno-obrazovnog procesa, koja zbog svoje aktualnosti zaslužuju pozornost i nastavnika geografije. U najkraćem ćemo podsjetiti na njihove naslove: H. Giesecke, *Uvod u pedagogiju*, München, 1991; Colin J. March, *Kurikulum: temeljni pojmovi*, London/New York/Philadelphia, 1992; Sean Neill, *Neverbalna komunikacija u razredu*, Routledge, London and New York, 1991; W. Glasser, *Kvalitetna škola: škola bez prisile*, New York, 1990; Klafki etc.: *Didaktičke teorije*, Hamburg, 1993; K. J. Tillmann, *Teorije škole*, Hamburg, 1987; H. Gudjons, *Pedagogija, temeljna znanja*, Bad Heilbrunn, 1993; D. Wood, *Kako djeca uče*, Oxford (UK) Cambridge (USA), 1988; L. Legrand, *Moralna izobrazba danas*, Paris, 1991; C. Kyriacou, *Temeljna nastavna umjeća*, Oxford: Blackwell, 1991; A. Perotti, *Pledoaje za interkulturalni odgoj i obrazovanje*, Strasbourg, 1994; A. Mougnotte, *Odgajati za demokraciju*, Paris, 1994; A. Miller, *Drama djetinjstva*, London, 1995.

Prikaz izdanja ove izdavačke kuće upotpuniti ćemo kraćim osvrtom na nekoliko novih knjiga ovog nakladnog društva.

1. Rainer Winkel, DJECA KOJU JE TEŠKO ODGAJATI, Opis slučajeva iz školske i odgojne svakodnevnice, 1996.

Ova knjiga, kao što to i sam naslov sugerira, posvećena je djeci koju je teško odgajati. U njoj se opisuje niz slučajeva djece s poteškoćama u razvoju. Takvima je, primjerice, dijete koje je spremno upotrijebiti silu, zatim agresivno dijete, razdraženo dijete, dijete koje se previše prilagođava, potom dijete s poteškoćama u koncentraciji, dijete koje se boji, dijete sklono kriminalu, dijete ugroženo drogom, dijete s posebnim

poteškoćama u razvoju, autističko dijete, dijete koje ima epileptične napade i dr. Svaki slučaj opisuje se tako da se navode simptomi znakoviti za određenu vrstu ponašanja, potom utvrđuju uzroci koji su doveli do takvog ponašanja te navode mjere koje bi valjalo poduzeti u svakom pojedinačnom slučaju, i to u školi, obitelji i društvu kako bi se poteškoće i/ili smetnje ublažile ili otklonile.

2. Jesper Juul, VAŠE KOMPETENTNO DIJETE, za nove temeljne vrijednosti obitelji, 1996.

Ova knjiga najprije je objavljena 1995. godine na danskom jeziku, a potom je 1995. i 1996. prevedena na nekoliko svjetskih jezika. To samo potvrđuje činjenicu da je riječ o izuzetnom djelu u kojem autor razmatra jedan od najizazovnijih problema-problem dječjeg razvoja i odgoja, te interakcije između djece i roditelja u tradicionalnoj i suvremenoj obitelji. Kao takva namijenjena je širokom krugu čitatelja, a u prvom redu roditeljima, odgajateljima i učiteljima.

3. Marielle Seitz i Ursula Hallwachs, MONTESSORI ILI WALDORF? Knjiga za roditelje, odgajatelje i pedagoge, 1996.

Ova je knjiga objavljena na njemačkom izvorniku 1996. godine. Sadrži sveobuhvatan pregled temeljnih pitanja, Montessori-pedagogije i pedagogije Rudolfa Steinera.

Čitateljima će biti osobito korisna usporedna raščlamba ključnih problema teorije i prakse ta dva u svijetu široko rasprostranjenja "alternativna" načina odgojnog rada i učenja.

4. Povjerenstvo Europske zajednice, PREMA DRUŠTVU KOJE UČI, 1996.

Ova knjiga predstavlja najnoviji dokument Europske unije o obrazovanju i izobrazbi. Dokument će poslužiti za skorašnju raspravu u

zemljama članicama Europske unije o tomu kako osmisлити razvoj obrazovanja za Europu 21. stoljeća. Dokument donosi poželjnu strategiju razvoja obrazovanja koju će slijediti zemlje Europske unije. U toj strategiji središnje mjesto zauzima kakvoća ljudskih resursa i poticanje usvajanja novog znanja. Sutrašnje europsko društvo bit će društvo koje uči. No, što sve valja planirati i učiti da bi se došlo do društva koje uči - to je predmet ove izuzetne knjige.

Knjiga je namijenjena svim onima koje zanima obrazovanje, njegov razvoj i njegova sudbina u sutrašnjoj Europi i svijetu. Ona će biti

nezaobilazno štivo onima koji hoće imati znanje o smislu i razvoju obrazovanja - bilo da su prosvjetni djelatnici ili budući nastavnici.

Za sadašnje i buduće nastavnike u Hrvatskoj, uključujući i nastavnike geografije, koji žele biti informirani o razvojnim promjenama u obrazovnoj politici zemalja Europske unije i uskladiti svoj rad s najnovijim pogledima i dostignućima u teoriji i praksi odgoja i obrazovanja, ove će knjige biti pravi izazov.

Dane Pejnović

ISPRAVAK

U prošlom broju Horizonta, u prilogu Osnivačka skupština *Kluba geografa*, na stranici 106. zbog korektorske greške objavljena je informacija da je *Klub studenata geografije* osnovan početkom 1972. godine.

Točna informacija glasi: *Klub studenata geografije* na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu osnovan je 1953. godine, o čemu postoji i kratka obavijest u Geografskom glasniku, broj 22 iz 1960. godine.

Ispričavamo se zbog previda autorici priloga o Osnivačkoj skupštini *Kluba geografa*, Maji Žitković, aktualnom Klubu geografa koji je djelatnošću tijekom protekle godine potpuno opravdao svoje postojanje, kao i članovima *Kluba studenata geografije* iz 1950-ih godina koji su inicirali strukovno organiziranje i okupljanje studenata geografije.

Uredništvo